

PERSOONLIKE MENING

C Louis Leipoldt en sy seksuele oriëntasie

J C Kannemeyer

In die *SAMJ* van Julie 2004¹ het J C de Villiers 'n deeglike en ewewigtige artikel oor C Louis Leipoldt as joernalis en medikus gepubliseer. Daarin staan hy stil by Leipoldt se jeugjare op Clanwilliam en wei hy uit oor die jong seun se groeiende belangstelling in plante en kulinêre sake, voordat hy, ná sy werk as joernalis in Kaapstad tydens die Anglo-Boereoorlog, hom op jeugdige ouderdom in Londen vestig waar hy as mediese dokter kwalifiseer, talle reise na die Europese vasteland, die VSA en Nederlands-Oos-Indië (vandag Indonesië) onderneem en waar hy naas sy werk as skool dokter ook sy talent as skrywer en joernalis voortsit. Met sy terugkeer na Suid-Afrika in 1914, gaan De Villiers voort, is Leipoldt die inisieerder van mediese dienste by skole in Transvaal, 'n stelsel wat deur sy bemiddeling deur Kaapland en Natal oorgeneem word. Ná 'n kort tydjie as joernalis in Pretoria vestig hy hom in 1925 as kinderarts in Kaapstad waar hy weldra ook klasse in pediatrie aan die Universiteit van Kaapstad aanbied en die sekretariaat van die Mediese Vereniging behartig. Naas die skeppende werk wat hy in dié jare in boekvorm publiseer, vind sy werk as skrywer en joernalis ook neerslag in sy redigering van die *Suid-Afrikaanse Mediese Tydskrif*. Reeds in Pretoria het talle hulpbehoewende seuns, vir wie se skoolopleiding hy finansiële verantwoordelikheid aanvaar het, by hom ingewoon. Dit sit hy voort wanneer hy in 1926 Arbury in Kenilworth koop, die herehuis waarin hy van tyd tot tyd vir sy vriende en geesgenote sy befaamde etes – eintlik buitengewone kulinêre ervarings – aanbied. Onder die bekendste van die seuns wat by hom ingewoon het, is Peter Shields, wat sy mediese studies aan die Universiteit van Kaapstad voltooi, in Plumstead praktiseer en hom later in Brittanje vestig, en Jeff Leipoldt, die Britse seun vir wie Leipoldt wettig aanneem, wat sy naam dra en as verteenwoordiger vir farmaseutiese maatskappye werksaam is.

Op hierdie artikel van De Villiers reageer die in Suid-Afrika gebore maar tans in Australië wonende medikus Robert M Kaplan in die *SAMJ* van Oktober 2004.² Hy betreur dit dat De Villiers in sy artikel nie die kwessie van Leipoldt se seksuele

oriëntasie aanspreek en openlik sê dat Leipoldt homoseksueel was nie. Die reaksie van Kaplan is verwant aan dié van Stephen Gray wat in sy bespreking van my biografie³ oor die digter en medikus in die *Mail & Guardian*⁴ my die verwyt maak dat ek oor 'the good doctor's sexuality' 'n bietjie rond en bont praat ('dithers about') en klaarblyklik nie wil erken dat hy homoseksueel was nie, iets waarvoor daar dan by Gray geen twyfel bestaan nie. Die reaksie van Kaplan gee my die geleentheid om opnuut op dié saak in te gaan en terselfdertyd ook op Gray te reageer, onder meer deur inligting bekend te maak wat sedert die publikasie van my biografie aan die lig gekom het.

Robert M Kaplan

In sy brief sê Kaplan ten aanvang dat 'South Africa has a dearth of good biographers'. Dit is 'n uitspraak waaruit blyk dat hy nie alleen onkundig is oor die groeiende getal biografieë wat in die onlangse verlede in Afrikaans oor skrywers gelewer is nie, maar ook oor die werk van sy (Suid-Afrikaans gebore) landgenoot Peter Alexander, professor in Sydney, die skrywer van voortrefflike biografieë oor Roy Campbell, William Plomer en Alan Paton. Ek het dus ernstige twyfel of Kaplan op die hoogte is (en in staat is om hom op die hoogte te stel) met 'n in Afrikaans geskrewe biografie oor Leipoldt waarin heelwat inligting voorkom oor die vraagstuk waarvoor hy De Villiers aanspreek.

Naas sy waardering vir De Villiers se 'unsentimental and objective account of the luminary life of Louis Leipoldt' vind hy die kwessie van die digter en medikus se seksualiteit 'conspicuous by its absence in the article'. Hy gaan voort: 'Dr Peter Shields, in the introduction to the recent anthology, left no doubt that Leipoldt was homosexual, although either inactive or highly discreet. I mention this not out of a sense of scurrilous sensationalism but because any account of Leipoldt that ignores it is lacking.'

Die 'anthology' waarna Kaplan verwys, is in werklikheid 'n bundeling van Leipoldt se werke oor kos en wyn in een band en dus geen bloemlesing nie. Dit dra die titel *Leipoldt's Food and Wine*.⁵ Kaplan beweer Peter Shields 'left no doubt' in sy inleiding dat Leipoldt homoseksueel was nie, maar dit is nie soos ek Shields se woorde interpreteer nie. Ek haal die betrokke gedeelte uit Shields se inleiding aan en kursiveer dié gedeeltes wat ter sake is: 'Many people seem to think that Doc was, or might have been, homosexual. I must say that I cannot see that it matters; but if he was, we never saw anything of it at

JC Kannemeyer, MA, DLitt, is tans buitengewone hoogleraar in Afrikaans en Nederlands aan Stellenbosch Universiteit. Hy is onder meer die skrywer van 'n tweedelige Geskiedenis van die Afrikaanse Literatuur (1978 en 1983) en die biograaf van D J Opperman, C J Langenhoven, C Louis Leipoldt, Uys Krige en Jan Rabie.

Korrespondensie: J C Kannemeyer (jckannemeyer@absamail.co.za)

all. Not a hint. Of course one didn't discuss such things in those days, at any rate not in the way people do nowadays, but quite frankly *the possibility never crossed our minds, and I am absolutely certain that there was nothing like that at all in our household. There is no question of it being otherwise.*' Hoe Kaplan uit hierdie woorde tot die slotsom kan kom dat Leipoldt wél, sy dit aktief of diskreet, homoseksueel was, begryp ek nie, want Shields se woorde is in regstreekse teenspraak met sy afleiding. In 'n onderhoud wat ek op 15 Desember 1996 met dr. Shields met die oog op my biografie kon voer, was hy baie uitgesproke oor die aangeleentheid. Aan my het hy gesê: 'Leipoldt certainly never had any effeminate inclinations. If he was a homosexual, he was very much a closet one.' Nog meer uitgesproke was Jeff Leipoldt in die video wat Katinka Heyns onder die titel *Slampamperman* van die digter gemaak het: 'I would like to put the record straight in this regard. At no instance in all the many years that I lived with and grew to know Louis was there any incidence (or manifestation) whatsoever that Louis was a homosexual. I consider it utter nonsense.'

Maar Kaplan gaan verder. Volgens hom het Leipoldt medies as beroep gekies 'to expiate a sense of guilt engendered by being the son of a missionary' en hy stel die vraag: 'To what extent was his career choice driven by a deeper guilt about sexuality?' Waar op aarde kom hy hieraan?

Deurdadig nalaat om 'n bron vir sy uitspraak te vermeld, maak Kaplan dit moeilik om 'n gesprek met hom aan te knoop, soos dit ook moeilik is om af te lei wat hy met sy vraag insinueer. Leipoldt het vroeg in sy lewe die tradisionele geloof van sy Duitse sendeling-voorvaders afgesweer, maar altyd waardering gehad, soos hy dit in sy bydrae tot *The Cambridge History of the British Empire*⁶ stel, vir die 'selfsacrificing zeal' wat dié manne en vroue aangevuur het en die wyse, soos verwoord in die sonnet 'Voorbeelde' in *Skoonheidstroos*,⁷ waarop hulle bereid was om alleen te staan en vir hulle reg, eer en plig te stry. Reeds as kind het Leipoldt aan sy vader te kenne gegee dat hy mediese dokter wil word, maar dit is in Londen dat hy ná 'n gesprek met dr. Thomas Barnardo, in 1899 oprigter en direkteur van 'n nasionale genootskap vir die versorging en opvoeding van hawelose kinders, die koers gevind het wat sy mediese loopbaan ná sy terugkeer na Suid-Afrika sou inslaan en waardeur hy die hoogste vreugde en bevrediging sou vind. In 'n lang en vertroulike gesprek, waarin Leipoldt oor sy jeug en die jare in sy ouerhuis met 'n uiters onsimpatieke moeder stilgestaan het, kon dr. Barnardo hom verseker van die groot voldoening wat hy self uit sy werk met behoeftige kinders put. 'Your own youth', was sy woorde aan Leipoldt, 'was lonely and dark. Why don't you help other children to have a happier youth than your own? It will be a compensation for your own loneliness.' Leipoldt het hierdie woorde ter harte geneem en by sy terugkeer na Suid-Afrika in 1914 met die stelsel van mediese dienste onder skoolkinders begin en daarmee 'n belangrike bydrae tot die algehele verbetering van die volksgesondheid

gelewer. Dit is in hierdie onselfsugtige toewyding – verwant aan die Boeddhistiese ideaal van ‘liefde sonder begeerte’ – waarin ‘n mens myns insiens die sleutel tot Leipoldt se diens en toewyding aan behoeftige kinders moet soek.

Stephen Gray

Stephen Gray is egter van die teendeel oortuig en suggereer selfs dat Leipoldt pederastiese daade met die seuns in sy sorg gepleeg het. ‘Such a non-marrying man’, skryf hy in sy resensie, ‘who gleefully took over women’s kitchens, mothered dozens of pubescent “pettable” bucks and adored photographing them in their wet bathing-costumes – could not really have been sexually conventional. Leipoldt actually told his adopted son that he was homosexual, as Kannemeyer quotes, yet he still clings to his doubt. From such a dysfunctional family (his mother had acquired beri-beri in the East and went screaming mad with it), what else could he be but gay? Since Leipoldt campaigned for candour over such issues, in this day and age Kannemeyer’s denial comes over as somewhat coy.’

Op ‘n al te gemaklike wyse haal Gray hier die woorde van Leipoldt oor sy vermeende homoseksualiteit teenoor sy aangenome seun uit die spesifieke konteks en isoleer dit van uitsprake deur tydgenote. Die opmerking waarna Gray verwys, het Leipoldt gemaak toe Jeff, as soldaat tydens die Tweede Wêreldoorlog besig met diens aan die front, met verlof in Kaapstad was. Toe Leipoldt Jeff by sy terugkeer op ‘n reënerige aand op die Kaapstadse stasie besorg en van hom afskeid neem, sê hy tergend aan hom: ‘You know, of course, that I am a homosexual.’ Jeff se antwoord was: ‘I have gathered that, but I know that you are not a practising homosexual.’ Hierdie antwoord laat Gray, om redes wat alleen h’y sal weet, gerieflik weg, soos ook die belangrike woorde wat Leipoldt

met ‘n glimlag op Jeff se antwoord laat volg het: ‘Considering the teacher you have had, I am glad that you have grasped what I have been trying to convey to you for many years.’ Indien Gray nie gesnap het wat Leipoldt se bedoeling met hierdie antwoord was nie, het hy bitter min verstaan van Leipoldt se terglus en die wyse waarop hy dwarsdeur sy lewe lief daarvoor was om kontroversiële uitlatings te maak. By sy dood sou die *Rand Daily Mail* trouens hierdie kenmerkende eienskap van Leipoldt kernagtig saamvat: ‘Dr Leipoldt preferred to contradict. He was the apostle of the opposite view.’

Met sy apodiktiese uitsprake ignoreer Gray verder die getuienis van baie mense wat, anders as Gray self, Leipoldt goed geken het. In ‘n uitvoerige brief wat hy in 1949 aan M P O Burgers geskryf het, sê dr. Val St. Johns, van 1902 tot 1907 saam met Leipoldt mediese student aan Guy’s Hospital: ‘Sex seemed to play but a small part in his life, and even that small part, which we may assume to have existed, never became apparent to me. ‘Tis the way of the lonely ones.’ Iemand soos Helen Burton, ‘n baie hegte vriendin van Leipoldt, het selfs ‘n navraag van Burgers in verband met moontlike homoseksualiteit by Leipoldt as ‘n ‘terrible slander’ beskou en gesê: ‘You can put the lie to that story.’ Om uit die talle foto’s van seuns in swembroekies, wat Peter Shields by geleentheid aan Gray oorgedra het, af te lei dat Leipoldt behaag in byna-naakte foto’s van seuns geskep het, sal ‘n buitensporige en groteske afleiding wees. Ek het hierdie foto’s in die loop van my navorsing tydens ‘n onderhoud met Gray ter insae gehad en kan getuig dat hulle niks meer as memento’s van naweekuitstappies na die see of die Olifantsrivier is nie, almal geneem met ‘n eenvoudige buskamera en meestal van ‘n swak kwaliteit, iets wat die seuns as herinnerings aan gelukkige ure kon bewaar. Ek wou een of twee van hierdie foto’s in my biografie afdruk naas voorbeelde van die

androgene naakte seuns wat die bekende Wilhelm von Gloeden teen die einde van die negentiende eeu in Taormina in Sisilië gefotografeer het om te illustreer dat daar by Leipoldt hoegenaamd geen erotiese bybedoelings by die neem van sulke eenvoudige kiekies kon gewees het nie. Ongelukkig wou Gray my nie toestemming verleen om, soos hy dit gestel het, voorbeelde van Leipoldt se 'pin-up boys' (brief van 3 Februarie 1999 aan my) op te neem nie.

Gray vra wat Leipoldt anders as homoseksueel met so 'n moeilike en onmoontlike ma kon gewees het. Ek persoonlik ken meer as een persoon wat in sy lewe met 'n moeilike ma moes worstel, sonder om homoseksueel daarvan te geword het. Gray praat verder van my 'lots of lengthy mumbling about sublimation' en vind dat ek in my ontkenning van Leipoldt se homoseksualiteit 'somewhat coy' is. As ek hy was, sou ek daarteen waak om my met soveel onverskilligheid oor belangrike en essensiële sake rakende Leipoldt uit te laat. Onder Leipoldt se dokumentasie, wat tans aan die Universiteit van Kaapstad bewaar word, is daar uitvoerige aantekeninge oor die werk van die Britse seksuoloog Havelock Ellis met wie Leipoldt gekorrespondeer het. By 'n groot aantal geïnverteerde persone, sê Ellis, is die seksuele impuls nie besonder sterk nie en kan so 'n persoon 'n groot mate van bevrediging in vriendskap sonder seks met 'n geesverwant van dieselfde

geslag vind. Daarby kan so 'n persoon sy seksuele impulse makliker as andere sublimeer. 'It has often happened', skryf Ellis, 'that inverters have devoted themselves with ardour to valuable social and philanthropic work for the benefit of the young of their own sex, and found joy and satisfaction in the task.' So 'n uitspraak vind Gray 'n 'lengthy mumbling about sublimation', maar vir my is dit 'n belangrike sleutel tot Leipoldt se toewyding aan hulpbehoefige seuns wie se lewens hy gelukkiger kon maak.

Gray het egter verkies om die getuienis van tydgenote oor Leipoldt se seksualiteit volkome te ignoreer, terwyl Kaplan glad nie daarvan kennis geneem het nie. Daarom wil ek ten slotte twee stukke getuienis oor dié saak, wat my ná die publikasie van my biografie bereik het, voeg by dié van Leipoldt se tydgenote wat ek reeds verstrekket het.

J R L Forsyth

In 'n brief aan my, gedateer 15 Oktober 2000, skryf dr. J R L Forsyth, tans van Australië en die seun van dr. Bobby Forsyth in wie se huis in Kenilworth Leipoldt iets meer as 'n jaar in 1944 - 1945 ná die verkoop van Arbury ingewoon het, uitgebreid op my versoek oor sy ervaring van Leipoldt uit dié tydperk. Met verwysing na die hoofartikel in die SAMJ, van

Mei 1999,⁸ waarin dr. Daniel J Ncayiyana praat oor die vroeë wat daar, na aanleiding van die feit dat Leipoldt nooit getrou of veel met vroue omgegaan het nie, ontstaan het oor sy seksualiteit en of hy nie dalk homoseksueel was nie, skryf dr. Forsyth: 'A thing that I might mention related to the editorial in the SAMJ which initially alerted me to your books. The author speculated that Leipoldt was homosexual. In this suspicious era I would have thought he might also have been suspected of paedophilia with all those boys! I can honestly say that I never can remember any hint of those things in anything Leipoldt did or said. Perhaps his attitude to women was based on something different.'

Michael O'Connor

In 'n tweede brief aan my was die skrywer oor dié aangeleentheid nog meer uitgesproke. In die laaste byna twee jaar van sy lewe het Leipoldt in Seepunt ingewoon by mev. Dorothy O'Connor en het hy ook goed bevriend geraak met Michael, mev. O'Connor se seun. In 'n brief van 26 Oktober 1999 skryf hierdie mnr. O'Connor aan my hoe hy met behulp van sy tweetalige woordeboek my biografie lees en spreek hy sy waardering uit vir die wyse waarop ek Leipoldt se lewe by hulle aan huis beskryf. Hy gaan voort: 'The early years which

you describe are giving me a clearer insight into the man and many bells are ringing. We found him to be lonely but very lovable, with a great generosity hidden behind the gruff exterior. At the age of 14 to 16 I could not really appreciate the giant intellect which I was privileged to come in contact with. At the age of 69 I would give anything to go back and re-live those years, but that is not to be. So gaan die lewe! Instead I will relish the enjoyment which the remainder of the book promises.'

In my antwoord aan mnr. O'Connor bedank ek hom vir sy brief en vra ek hom, in die lig van Gray se bespreking van my boek, of hy enige lig kan werp op Leipoldt se seksualiteit in die dae toe hy by hulle aan huis ingewoon het. Op 4 Februarie skryf hy aan my: 'Your letter of 20th January reached me the other day and I was most interested to note the contents, particularly about the supposed homosexuality of the subject of your book.'

'It was very good to learn that both Peter Shields and Jeff were adamant in their denials of such a thing. As far as my personal experience goes, I set out hereunder the following views:

'(a) My mother, a widow with no little experience of the ways of the world, and having brought up two small boys after

their father's death, would have smelt very quickly anything resembling deviant behaviour, particularly in regard to something which affected her younger son (myself). Never at any time did I hear a word from her about this, and I know that she would have warned me in no uncertain terms if she had any suspicions.

'(b) Regarding myself, of course, I was quite unaware of things like homosexuality, especially in the 1940s, when conservative attitudes prevailed and there was no television to titillate a child's curiosity. I spent a fair amount of time alone in the doctor's company and I have no recollection of ever feeling uneasy. In the September holidays he took three of us camping at Rooi Els, one a school pal of mine and the other a boy, Tommy Penfold, from another school. I had the impression that he was friendly with Tommy's family and also that he was kind to them (another impression was that they did not have a lot of money). Both these chaps were relatively shrewd and I think that there would have been some whispers if unusual things had happened.'

Slot

Die vraag wat nou by my opkom, is wie se spekulasies oor Leipoldt se seksualiteit 'n mens vandag van notisie moet neem: dié van mense soos Kaplan en Gray wat hom nooit ontmoet het nie, die getuienis in dié verband nie regtig ken nie en volkome in die wind slaan, of dié van Shields, Forsyth en O'Connor wat in hul jong dae eerstehandse kennis van hom gehad het. Ek hoop dat daar, ná die inligting wat ek reeds in my biografie verskaf het en die aanvullende getuienis wat ek nou van Forsyth en O'Connor openbaar maak, 'n einde aan die los praatjies oor dié aangeleentheid sal kom.

1. De Villiers JC. C F L Leipoldt (1880 - 1947) - journalist doctor. *S Afr Med J* 2004; **94**: 552 - 556.
2. Kaplan RM. Louis Leipoldt. *S Afr Med J* 2004; **94**: 796 - 797.
3. Kannemeyer JC. *Leipoldt - 'n Lewensverhaal*. Kaapstad: Tafelberg, 1999.
4. Gray S. The good Dr Leipoldt. *Mail & Guardian* 10-16 September 1999: 32.
5. Emslie TS, Murray PL, eds. *Leipoldt's Food and Wine*. Kaapstad: Stonewall Books, 2003.
6. Berniars EA, Newton AP, eds. *The Cambridge History of the British Empire*, deel VIII. Cambridge: Cambridge University Press, 1936.
7. C Louis Leipoldt. *Versamelde Gedigte*. Kaapstad: Tafelberg, 1980: 261.
8. Ncayiyana DJ. C Louis Leipoldt se biografie - 'n boeiende verhaal. *S Afr Med J* 1999; **89**: 481.